

Gårdene

Udflytningen

Næste trin i rækken af forbedringer for landbruget bestod i gårdenes udflytning fra landsbyen ud til deres marker. Udflytningen vakte ikke udelt begejstring hos bønderne. Hidtil havde man boet tæt og trygt sammen i byen, og nu skulle man leve mere isoleret og uden den daglige kontakt med naboer. Men fordelene ved at have sine marker i nærheden af gården vejede naturligvis tungt.

Udflytningen fra Ellinge by startede i 1796 med, at major Lemvig, Rønningesøgård, lod udflytte seks gårde, selv om han kun havde tilbudt at udflytte to eller tre. Tre gårde blev flyttet ud i Espemarken og tre i Styrmarken. Yderligere fire gårde blev senere udflyttet, den sidste i 1862. Nærmere herom under omtalen af de enkelte gårde.

Hvordan udflytningen kunne foregå i praksis, fortæller Steffen Madsen om i sine optegnelser, som han kalder »Ellinge Sogn før og nu« (1892):

»At opføre så mange gårde i en sommer af en enkelt mand skulle synes uoverkommeligt, men når man ved, hvorledes det gik til, vil man lettere kunne forstå det. Hvis vejene havde været dengang som nu, ville de materialier, som der behøvedes til opførelse af en sådan gård, kunne gøres affå læs fra købstaden. Bjælker og spær til en lade ville, forsaavidt det var nogenlunde tørt træ, ikke have synderlig større vægt end et godt købmandslæs i vore dage. Det var navnlig afskåret og topspidst træ fra Sverrig eller Norges skove og derfor i regelen af grov kvalitet. Gran og fyr voksede ikke her i landet i hin tid. Undertømmeret, som væsentlig bestod af egetræ, blev taget af de gamle bygninger, som blev nedbrudt i byen og anvendt til laderne, medens træet til stuehusene, der skulle være ¼ alen højere, blev skaffet af træ fra vore egeskove eller for en stor del af fyrretræ fra købstaden. Tømmermændene maa have haft stor øvelse i faget, thi det meste blev udført næsten på fri hånd, slingøkse, den såkaldte bredbille, kendtes ikke, og høvl til tømmer blev ej heller brugt. Til at påføre de store huller i egetræsfodstykket til stolpetoppen og i stolpens øverste ende til bjælkehovedet anvendtes den såkaldte syløkse, hvis æg var som på et huggejern, men hvis form var som en hakke med langt træskaft. Til tækkearbejdet behøvedes ikke særlig uddannelse, det kunne enhver bondekarl eller mand, om end med forskellig dygtighed. Når huset var rejst og tækket, så skulle det klines, det gik til på den måde, at der i fodstykke,

løsholt og rem blev hugget huller, omtrent 2" brede og dybe med ½ alens mellemrum, deri blev sat en såkaldt stejle af form og størrelse som en almindelig gærdestaver; når en karl satte disse fast i tømmeret, huggede andre kæppe af gærdsel og vandt imellem disse som kurve eller gærde, dog at alt kvas var hugget bort. Når hele længen således var »vunden« op, blev en del mænd og kvinder tilsagte til at kline laden. Nogle karle gravede så ler, andre æltede det, og atter andre i forening med kvinder, navnlig piger, tog så det æltede ler med hænderne og klinede det på de opvundne vægge; når det skete samtidig fra begge sider, udvendig og indvendig, kunne de ordentlig oversøle hinanden. På den måde fik de som oftest på en dag en hel lade klinet, eller, om man vil, muret. Alt sådant arbejde blev udført af hovefolk, som blev tilsagt af herskabet, desuden bestod der et fast laugsværn, som forpligtede enhver mand i lauget til at gøre kørseler, levere sten til brønde, o.s.v., så at størstedelen af sognets mænd og kvinder har hjulpet til at flytte gårdene ud«.

Steffen Madsen har tegnet de to kort, der viser Bækstrup og Ellinge byer før 1796 og Pårup by 1795. Han har nummereret de gårde, der er flyttet ud fra Ellinge by. De øvrige gårde i byen ligger der tildels endnu, men kun få af dem driver landbrug. De tre gårde i Bækstrup er ikke flyttet ud, og det samme gælder de tre Pårup-gårde.

Ved udskiftningen i 1795 i Ellinge ejedes gårdene og jorderne i sognet hovedsagelig af herregårdene Rønningesøgård og Hindemae, og de skal derfor have lidt omtale.

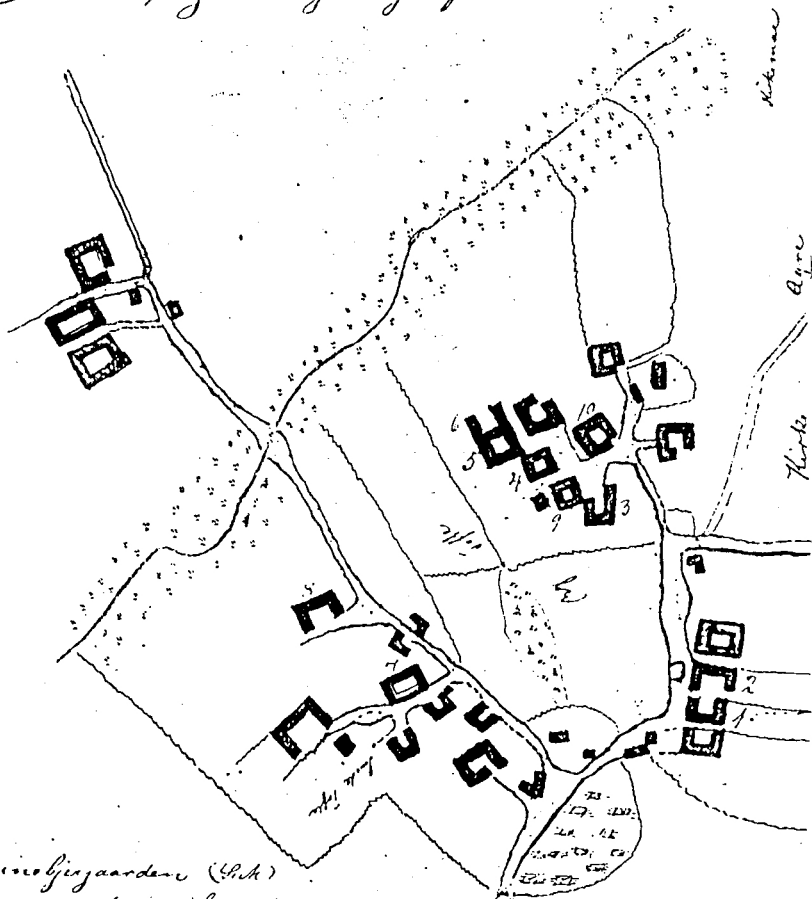
Rønningesøgård menes at have haft en eller anden forbindelse med Tvevad slot. Gården nævnes første gang i 1326. Omkring år 1500 har den været i kronens eje og hørte under Nyborg len. I 1577 fik den virksomme Caspar Markdanner skøde på gården, og han byggede hovedfløjen ud mod søen.

I 1684 blev gården købt af Knud Urne, der også ejede Juulskov, og han har underskrevet det ældste fæstebrev, der findes i Rønningesøgårds fæsteprotokol, idet han i 1687 bortfæstede et hus i Bækstrup og senere andre ejendomme i Ellinge sogn. Derefter finder man i protokollen navnene på Knud Urnes enke Helvig Sophie Urne, hendes søn Chr. Friis og gårdens senere ejere.

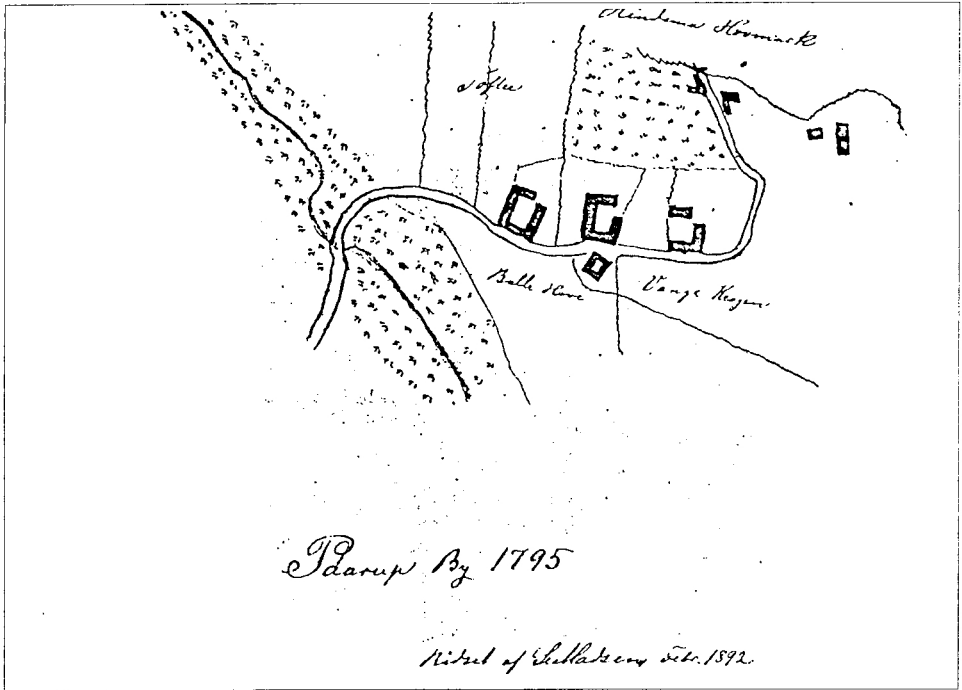
Chr. Friis var sidste mand af den gamle slægt, og efter hans død i 1727 arvede hans slægtning Chr. Sehestedt gården. I 1733 blev den købt af Johan Caspar Rasch, der overtog et stærkt forældet gods, som han dog ved ihærdigt arbejde fik sat skik på. Hovedgården var da på 40 tdr. hartkorn, og bøndergodset udgjorde 225 tdr. foruden 6 td. skovskyld og 6 tdr. mølleskyld. Rasch opførte den nordlige fløj, hvor et bindingsværkshus havde stået, og han anlagde haven, som er blevet til en fornem park.

Rasch døde 1770, og enken Mette Sophie Munch styrede derefter godset med stor dygtighed. En datter af hende blev gift med major Lemvigh, der købte Rønningesøgård ved auktion i 1787 efter svigermoderens død og gav 64.000 rdl. for gården. Ved udskiftningen i 1795 ejede Rønningesøgård 123 td. 4 skp. hart-

Bakskitse af Ellinge Byen for 1796

- 1 Kåthnisbjerggaardene (Birk)
- 2 Landgravgaardene (Elskov)
- 3 Hovegaardene (Om Hovene)
- 4 Lyngsiskovgaardene (W. Hovene)
- 5 Kildegaardene (Om Hovene)
- 6 Føllesvadgaardene (R. Jørgensen)
- 7 Skovgaardene (J. Rasmussen)
- 8 Hestehavegaardene (Om Hovene)
- 9 Højlegårdene (Om Hovene)
- 10 Lusekjærgårdene (Om Hovene)
- 11 S. Lige

korn af sognets godt 189 tdr. Lemvigh solgte Ellinge-gårdene, der nu har matr.-nr. 10, 12, 15, 17 og 19, samt de tre gårde i Bækstrup, alle helgårde. Efter Lemvighs død i 1823 kom godset atter på auktion og blev købt af landsdommer Johan Jacob Mylius' enke, Ulrica Cathrine Rasch. Hun oprettede Stamhuset Rønningesøgård. Efter hendes død i 1831 tiltrådte sønnen Johan Caspar Mylius stamhuset. I 1840 efterfulgtes han af sønnen Johan Jacob Mylius, og efter dennes død i 1857 gik stamhuset til broderen Sigismund Wolf Veit Mylius. I hans tid solgtes resten af Rønningesøgårds gårde i Ellinge, nemlig helgården matr.-nr. 6a og halvgårdene matr.-nr. 3, 4, 5, 8, 9 og 14 samt kroen.

I 1906 købte kammerjunker Oluf Bech Rønningesøgård, og han solgte i 1913 gården til lensgreve Preben Charles Bille Brahe Selby. Senere fulgtes dennes søn baron Bille Brahe Selby, fra 1950 baron Bent Bille-Brahe-Selby og endelig fra 1990 lensgreve Stig Bille-Brahe-Selby.

Hindemæ blev fra at være en skattepligtig bondegård i det 16. årh. til en hovedgård. Gården nævnes allerede på Valdemar Atterdags tid. I slutningen af middelalderen blev den købt af Jørgen Urne, der desuden ejede Brolykke, Rygård, Søbysøgård og Bondemosegård, og efter ham fulgte en række Urne'r. Også navne som Rantzau og Ahlefeldt har været knyttet til *Hindemæ*. En af gårdens mere fremtrædende besiddere var admiral Frederik Eiler Gjedde, der overtog godset i

1690. Han opholdt sig tit på sin gård i St. Kannikestræde i København, hvor Ludvig Holberg underviste hans to sønner. Admiral Gjedde er begravet i Sct. Hans Kirke i Odense, hvor der findes et stort epitafium over ham. Sønnen Carl Vilh. Gjedde købte Hindemæe ved auktion i 1719 og solgte den i 1725 til kommandør Seneca Hagedorn, der i forvejen ejede Krumstrup og Jerslev. Pastor Mau i Skellerup kalder ham en vellystig særling og en stor sviregast og spiller. Engang, fortæller pastor Mau, fik han befaling om at fremstille sig for en kongelig prins i Nyborg, og han mødte op i slåbrok og træsko.

Efter hans død i 1750 blev Hindemæe solgt til herredsfoged Hans Pedersens enke, Karen Jacobsdatter, en datter af møller Jacob Jacobsen, Kildemølle. Hun giftede sig med kancelliråd Frederik Pedersen, der i 1778 solgte Hindemæe til Ove Johan Vind. Da udskiftningen i Ellinge fandt sted i 1795, ejede Hindemæe 44 td. 5 skp. 1 fdk. 1 alb. hartkorn i Ellinge Sogn, fordelt på de tre gårde i Pårup samt Ellinge bys matrikler nr. 13 og 20 (efter nugældende matrikel). 1801 solgte Vind gården for 84.500 rdl. til Charles Mourier, som var en meget dygtig landmand. Han indkaldte Peter Brandt fra Glückstadt til at bygge Hindemæe Mølle, dengang Fyns største hollandske mølle.

I 1839 solgte Mourier gården til baron Carl Juel-Brockdorff til stamhuset Tåsinge og baroniet Scheelenborg, og den har siden været i denne gamle adelsslægts besiddelse. Hindemæes nuværende ejer, baron Erik Juel-Brockdorff, overtog gården i 1940. Han bor nu på møllen, og hovedbygningen rummer en betydelig antikvitetsforretning.

ELLINGE SOGN

omkr. 1790

Tegnet 1782 af Løvs Herredsmænd Ellingegård, efter optegnelser af Jers Gns & Bønsnes, Jernst.

□ i. by Beggepart af ejendommen efter udstyrelsen, see list

• Kølmebygaard (Lars Mathias)	• Sundgrønsdal (Loo Ellingegård)	• Møllegaard (Karl Kristiansen)	• Løvs Herredsmænd (Loo Bønsnes)	• Ellingegård (Jens Ellingegård)
• Føllesvedgaard (L. P. Hansen)	• Skovgaard (Jens Andersen)	• Høstherredsmænd (Christ. Hansen)	• Ellingegård (L. P. Hansen)	• Sundgrønsdal (Jens Mathias)
• Bøtvedsgaard (Jens Christensen)	• Nye Herredsmænd	• Ellingegård	• Ellingegård	• Ellingegård (L. P. Hansen)

Matriklen af 1844

Ved denne matrikel fik gårdene i Ellinge sogn følgende endnu gældende matrikelnumre:

<i>Ellinge by</i>	Nr. 1 Skolen		
	Nr. 2 Annexgården	hartkorn 5-2-0-1 $\frac{3}{4}$	17
	Nr. 3 »Povl Jacobsens gård«	hartkorn 4-1-0-2	12
	Nr. 4 Neigsgården	hartkorn 4-0-0-1 $\frac{3}{4}$	4
	Nr. 5 Boxegård	hartkorn 3-7-0-2	
	Nr. 6 Toftegård	hartkorn 5-7-2-2	13
	Nr. 7 Kroen	hartkorn 2-0-0-0	
	Nr. 8 Fællesvadgården	hartkorn 3-2-2-2 $\frac{3}{4}$	14
	Nr. 9 Sandgravgården	hartkorn 3-7-1-0 $\frac{1}{2}$	15
	Nr. 10 Mosegård	hartkorn 7-2-0-0 $\frac{1}{2}$	7
	Nr. 12 Kirkeballegård	hartkorn 6-5-0-2	8
	Nr. 13 Langkjærgården = Holmelund	hartkorn 5-1-3-0	
	Nr. 14 Hejlegården	hartkorn 3-6-3-2 $\frac{1}{4}$	16
	Nr. 15 Ellingegård	hartkorn 7-3-1-0 $\frac{1}{4}$	10
	Nr. 16 Ellinge Skovgård	hartkorn 6-1-2-1	2
	Nr. 17 Lyumskovgård	hartkorn 4-1-1-1 $\frac{3}{4}$	6
	Nr. 18 Kathrinebjerg	hartkorn 5-3-0-2 $\frac{3}{4}$	9
	Nr. 19 Kildegård	hartkorn 4-1-3-0 $\frac{3}{4}$	
	Nr. 20 Hestehavegården	hartkorn 2-7-0-0 $\frac{3}{4}$	1
	<i>Pårup by</i>	Nr. 1 Pårupgård	hartkorn 5-5-2-2 $\frac{3}{4}$
Nr. 2 Pårup Skovgård		hartkorn 5-4-2-1	3
Nr. 3 Pårup Enggård (»Baggers gård«)		hartkorn 3-1-3-1	2
<i>Bækstrup by</i>	Nr. 1 Bæklund	hartkorn 8-0-1-2 $\frac{3}{4}$	1
	Nr. 2 Enggård	hartkorn 4-6-3-1 $\frac{3}{4}$	2
	Nr. 3 Bækstrupgård	hartkorn 8-0-0-3 $\frac{3}{4}$	3
Holmegård, beliggende i en enklave i Kullerup sogn, har intet matrikelnummer i Ellinge sogn		hartkorn 2-5-2-0 $\frac{3}{4}$	

I 1688 havde de pågældende gårde numrene yderst til højre (se side 17-18).

Spredte oplysninger om de gamle gårde

Gårde i Ellinge by

Matr.-nr. 2 Annexgården, Kirkeballe 2B, menes at have været bolig for en præst i den katolske tid. Efter 1555, da Ellinge blev anneks af Skellerup, har gården tilhørt præstekaldet, indtil pastor Mau i 1852 skødede den til gårdens hidtidige fæster, Rasmus Steffensen. Tidligere havde dennes fader, Stephan Hansen, og bedstefader, Hans Jørgensen, haft gården i fæste. Rasmus Steffensen satte en bemærkelsesværdig rekord, idet han ved sin død den 25. maj 1885 havde fungeret som lægdsmand i 72 år. Nyborg Avis skriver (3/6 1885): Den afdøde nåede den høje alder af 91 år, og hvad der er endnu mere mærkeligt: han havde fungeret som lægdsmand i 72 år. Han blev ikkun 19 år gammel, på en tid, hvor der kun gaves få skrivekyndige mænd der i sognet, ved faderens død konstitueret som lægdsmand, og bestillingen blev kort efter fast overdraget ham. 1871 blev han benådet med dannebrogsmændenes hæderstegn.

Rasmus Steffensen havde i 1868 overdraget gården til sin svigersøn Rasmus

Annexgården

Hansen fra Enggården i Bækstrup, som året i forvejen havde giftet sig med Rebekka Rasmusdatter. Deres søn, Hans Hansen, født 1868, fik skøde på gården i 1914. Han var gift med Anna Jørgine Kristensen, født i Pårupgård i 1879. Hans Hansen døde i 1944 og hans kone Anna 1953. Deres søn, Johannes Hansen, er den sidste, der har drevet landbrug på gården, som dermed har været beboet af samme slægt i seks generationer. Jorden er nu forpagtet ud. Johannes er født 1905 og var gift med Gerda Hansen, der er født 1913 og døde 1979.

Når præsten fra Skellerup kom ridende, kørende eller cyklende til Ellinge for at holde gudstjeneste, foretog han omklædningen i Annexgården. Dette ophørte, da den sidste cyklende præst, Kaj Skovsted, tog sin afsked i 1980, men »præstens stue« er stadig og skal være til rådighed for Skellerup-præsten.

Matr.-nr. 3 Povl Jakobsens gård lå i Kirkeballe tæt ved Langkærgården og de sammenbyggede gårde Kildegården og Fællesvadgården. Den har hørt under Juulskov og senere under Rønningesøgård.

Et fæstebrev fra 1758, hvorved bondekarlen Hans Hansen fæster gården, kan tjene som et generelt eksempel på et fæstebrev fra den tid. Det lyder således:

Fæstebrev for Hans Hansen Gaard Mand udj Ellinge

Kiendes ieg underskrevne Johan Caspar Rasch til Rønninge Søegaard Deres Kongl. Majts Justitz Raad og Assessor udj Danske Cancellie, og her med vitterligt gjør at have stædet og fæstet, som ieg og her med stæder og fæster til min Bonde-Karl, Hans Hansen, een udj Ellinge Bye beliggende Bonde Gaard, som hans Fader, Hans Hansen, sidst beboende, og sig, formeedelst Alderdom og Skrøbelighed, frasagt haver, hvilken gaard, bestaaende af Hart Korn, efter Landmaalingens nye Matricul, Ager og Eng 8 td 2 skp 2 alb. Fæsteren bemet Hans Hansen, maa fæste, nyde, bruge og sin Lives Tiid udj Fæste beholde paa de Vilkaar, at hand rigtig der af svarer og betaler alle Kongl. allernaadigst paabudne Skatter og Contributioner, ordinaire og ekstraordinaire. Dernest og i rette Tiide nyder til sit Herskab den aarlige Landgilde, efter Jordebogen, som er Rug 2 td Byg 3 td Havre 4 td lam 1 Giæs 2 Høns og Eg 20 stk. Samt Gaardens Bygninger stedse vedlige holder og, efter Loven forbedrer. Jorden i Marken forsvarligen giøder og dyrker, og den ej til Upligt bruger, meget mindre noget deraf til andre bortleier, Skovmaalene freeder og opelsker og Grunden ej forgraver. Item den fulde Besætning ved Stædet aldtid conserverer og vedligeholder. Hoverie forretter hand, ligesom hans Fader, nemlig de Trende Parter af en fuld Gaard med Ægt og Arbeide. Og ellers i øvrigt retter og forholder hand sig, som en Fæstere efter Kongl. allernaadigste Lov og Forordninger: Være sit Herskab, eller Hvem, som paa Deres Vegne udskikket vorder stedse hørig og lydlig; Alt under dette sit Fæstes fortabelse.

Til Bekræftelse under min Haand og hostrøkte Zignete

Rønninge Søegaard den 24. Dec. 1758.

J. C. Rasch (LS)

Ligelydende Gienpart paa det forordnede stempl. Papiir haver ieg annammet og imodtaget, og ald Dessen Jndhold lover ieg og her med tilforpligter mig vedbørlig og hørsommelig at efterleve. –

*Rønninge Søegaard ut supra. –
Hans H H S Hansen
Til Vitterlighed underskriver
Niels N S S Sørensen*

Efter ovennævnte Hans Hansen har gården været fæstet af Eycler Jensen, der giftede sig med Hans Hansens enke, og Rasmus Hansen, der købte gården fri fra Rønningesøgård. Derefter har gården haft følgende ejere: Hans Christensen, Rasmus Christensen, der giftede sig med formandens enke, og som bar tilnavnet »den yngre«, Hans Rasmussen, Carl Nielsen og Povl Jakobsen, der var ugift, og hvis fader, Skrædder Lars Jakobsen, købte gården til sønnen. Povl Jakobsen blev født 1878 i Ellinge og døde 1972 på alderdomshjemmet i Ullerslev. I 1961 købte Karen og Johannes Hansen ejendommen, brækkede stuehus og stald ned, og i 1967 flyttede de ind i et nyt stuehus. Der er således kun en lade tilbage af den oprindelige gård. Jorden blev dels solgt til Hans Å. Hansen, Kirkeballegård, og dels udstykket til byggegrunde i Kirkeballe og Åvænget.

Matr.-nr. 4 Neigsården, Gl. Byevej 5. Gården har hørt under kronen (været ryttergods), men blev ved auktion 18/12 1719 solgt til justitsråd Christian Carl Bircherod for 60 rd. pr. tønde hartkorn, som udgjorde 5 td. 6 sk., hvorved prisen på gården blev 345 rd.

Senere kom gården som de fleste andre Ellinge-gårde under Rønningesøgård.

Da fæsteren Rasmus Christensen i 1768 frasagde sig gården på grund af alder og skrøbelighed, overgik den til hans søn, Anders Rasmussen, som indgik en aftægtsakkord med sine forældre. Imidlertid måtte Anders Rasmussen i 1775 afstå gården »formedelst over ham ergangen dom«, og efterfølgeren, Jens Jensen, måtte overtage aftægtsforpligtelserne for Rasmus Christensen og hans kone, Sidsel Andersdatter. Anders Rasmussen og hans kone, Karen Pedersdatter, tog derefter ophold hos Anders Jakobsen i den gård, der efter udflytningen kom til at hedde Hestehavegården. Karen Pedersdatter var søster til Anders Jakobsens kone, Anne Pedersdatter.

De følgende fæstere var Jørgen Jensen, Knud Henriksen (»Knud Smed«), Hans Andersen (gift med formandens enke) og sidstnævntes svigersøn, Rasmus Pedersen, som i 1866 købte den til selveje af kammerherre Mylius, Rønningesøgård. De følgende ejere har været: Knud Rasmussen (søn af forgængerens), Lars Christensen (gift med formandens enke) og Anders Th. Andersen, som kom fra Munkebo og købte gården i 1897. Han døde i 1937, hvorefter ejendommen blev overtaget af Kirstine (f. 1906) og Ejner (f. 1898) Kjærsgaard. I 1977 gik den videre til Gudrun og Ib Kjærsgaard. Forinden var jorden solgt fra, dels til Valdemar Wraa,

Ellingegård, og dels til byggegrunde. Kirstine og Ejner Kjærsgaard døde henholdsvis 1966 og 1990.

Entreen i stuehuset rummer en kuriositet i form af kalkmalerier på de tre af væggene. De forestiller en herregård med voldgrav samt skovpartier med søer. Malerierne stammer antagelig fra tiden omkring 1850-60 og menes at skyldes en omvandrende maler, der tjente til føden ved at besøge gårdene og dekorere deres vægge. Ejendommen bebos stadig af Gudrun og Ib Kjærsgaard.

Matr.-nr. 5 Boxegården, også kaldet Skolely, Pårupvej 63. Matriklen af 1701 oplyser, at gården har hørt til Juulskov, men nu er under Rønningesøgård. Gården er en halvgård, hvis hartkorn udgør 4 td. 7 sk., og fæsteren hedder Søren Nielsen. I 1707 afstod han gården »formedelst alderdom og svaghed samt armod og fattigdom«, som det hedder i eftermanden Jens Hansens fæstebrev. Jens Hansen døde 1764 og efterfulgtes af Søren Rasmussen, der giftede sig med Jens Hansens 20 år ældre enke, Sidsel Larsdatter.

I 1796 fæstede Ole Sørensen gården efter Søren Rasmussen af major Lemvigh, Rønningesøgård. I lighed med de andre fæstere af halvgårde skulle han i landgilde betale 4 skp. rug, 2 skp. byg, 1 td. 4 skp. havre, 1 gås, 2 høns, 20 æg og 12 rdl. i penge. I 1805 købte Ole Sørensen gården til selveje. Efter hans død i 1843 arvede sønnen Anders Olsen gården.

En søn af sidstnævnte, Kristian Andersen, senere gårdmand i Skellerup, ledte engang som dreng efter nogle kattekillinger under en seng ved hjælp af et tællelys. Der gik ild i sengen, og gården brændte. Stedet blev 1873 solgt til Søren Nielsen, der byggede gården op igen. Han gav i 1890 skøde på gården til Hans Olsen, født i Herrested sogn. Han var gift med Karen Nielsen fra Ferritslev. Denne overtog ejendommen efter sin mands død i 1910, og i 1917 skødede hun den til Hans Christian Hansen, der var fra Skellerup, og hvis kone, Kamilla Natalie Knudsen, var en søsterdatter af hende.

Christian Hansen solgte ejendommen til uddeler Jul Andersen, der solgte den videre til Børge Hessellund. Denne havde den kun få år, inden gartner Bendt Bromose Jensen købte den i 1970. Han og hans kone Inge bebor stadig stedet. Af den oprindelige ejendom er der kun en mindre rest tilbage.

Matr.-nr. 6 Toftegård, Pårupvej 59. Gården har været beboet af samme slægt siden 1783, da Niels Rasmussen fæstede den, efter at Mads Nielsen »for sine slette vilkår måtte kvittere« den. Niels Rasmussen var søn af Rasmus Rasmussen, fæster af den senere Kathrinebjerg. Efter Niels Rasmussens død (vist i 1813) giftede enken, Kirsten Rasmusdatter, sig med Hans Henriksen fra Pårup, efter at denne havde fæstet gården af Rønningesøgård. Han havde aldrig gået i skole, men fået nogen undervisning af pastor Zeuten, hos hvem han tjente som stor dreng.

I årene omkring 1830 begik Hans Henriksen ulovlig skovhugst, idet han uden

Raschgården

Toftegård før 1914. Bagved Rasmus Hansen og Mads Hansen. Foran Marie Hansen, f. Jensen, Sine Hansen og Hans Jensen, Ladby.

sin husbond, kammerherre Mylius' tilladelse fældede 42 træer af sin skovlod. For denne forseelse måtte han betale 300 rd. i bøde og desuden afstå et areal på ca. 12 tønder land af gårdens jordtilliggende.

Niels Rasmussen og Kirsten havde seks børn. Den yngste, Gjertrud, fødte i 1820 en »uægte« søn, Rasmus Thomsen, der voksede op på gården. I 1829 giftede Gjertrud sig med Hans Sørensen fra Kastel. Han var 24 år og hun 39. I 1848 afløste Hans Sørensen Hans Henriksen som fæster af gården, og sidstnævnte gik på aftægt. Som aftægtsmand levede Hans Henriksen i gården, til han døde i 1879, 96 år gammel. I 1848 fik Rasmus Thomsen af kammerherre Mylius tilladelse til at opføre en ejendom på noget af den jord, Hans Henriksen havde måttet afstå. Dette bolsted fik navnet Raschgården efter assessor Rasch, en tidligere ejer af Rønningesøgård. Det drejer sig om ejendommen Holts Møllevvej 3.

I 1861 købte Hans Sørensen Toftegård til selveje af Rønningesøgård. Gjertrud Nielsdatter døde 1875 og Hans Sørensen 1880, hvorefter Rasmus Thomsen arvede gården. Han og hans kone, Anne Kirstine, fik to sønner og en datter. Datteren Nielsine blev 1881 gift med Mads Hansen fra Enggård i Bækstrup, og de overtog så gården. Rasmus Thomsen døde i 1888 og Ane Kirstine i 1891.

Efter Mads Hansens død i 1914 overtog sønnen Rasmus gården. Han var gift med Marie Jensen fra Ladby. Frede Hansen, søn af Rasmus og Marie Hansen, blev den sidste af slægten, der drev landbrug på gården. Den første var altså hans tiptipoldefar, Niels Rasmussen. Frede, der er født 1913, er gift med Anna, f. Christensen, fra Rejstrup.

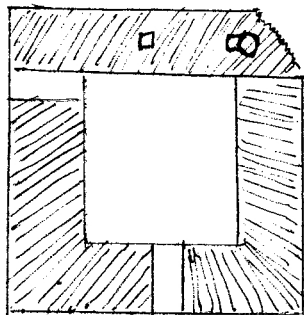
I Toftegård har der boet sognefogeder i tre generationer: Mads Hansen, Rasmus Hansen og Frede Hansen. Sidstnævnte var desuden i en periode sognerådsformand. Anna og Frede Hansen flyttede i 1988 ind i en bungalow ved gården og overlod gårdens stuehus til datteren Merete og hendes mand, Erik Vang Hansen.

Matr.-nr. 8 Fællesvadgården, Ellingevej 51. Gården har navn efter Fæls Wads Agre, stedet, hvortil major Lemwigh flyttede den ud i 1796. I forvejen havde den ligget i Kirkeballe, hvor den var bygget sammen med Kildegården, således som det fremgår af Steffen Madsens rids over Ellinge by. Ved udflytningen hed fæsteren Jens Sørensen.

De gårde, der blev flyttet ud i 1796, blev genopført efter samme tegning med undtagelse af Lyomskovgården. Vi giver ordet til Steffen Madsen, der beskriver gårdenes indretning således:

3 fag til storstue, 1 fag til forstue, en alkoveseng, en åben skorsten så stor, at den optog hele fagets bredde og vendte åbningen ud mod et lille køkken, hvorfra der altså fyredes og lavedes mad om sommeren, ved at en træstang var anbragt i en fals tværs over skorstenen og forsynet med en jernring og et

Stuehus i nord, 9 fag + taget over ovnen

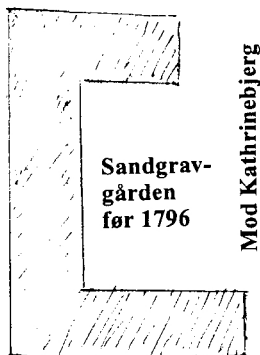

De udflyttede gårde fik dette udseende

par jernkroge af form som S, hvorpå man hængte gryden; til stegning benyttedes træfod og en jernrist på 4 ben og med skaft; i 2 fag var dagligstue med alkove og kælder til øl og mælk, 3 fag var bryggers med en meget stor skorsten samt plads til dejtrug, kar, trappen til loftet o.s.v. Ovnen stak ud i det fri og blev kun dækket af et tag, som hvilede på kløftede træstivere af eg i bundbygning. I dagligstuen blev så anbragt en esse af brændte sten, eller hos bedrestillede en ovn af 4 jernplader, en på hver af de 3 sider og en foroven med trækror af kobber eller mursten; når kakkellovnen var af jern, blev der på den ene side anbragt en såkaldt vinde, der bestod af en rundsmedet jernstang $\frac{3}{4}$ " tyk med krog foroven til at hænge gryden på, den var indrettet til at dreje rundt således, at når ovnens to jerndøre blev åbnet, kunne gryden svinges udenfor og tages af, fyldes i eller røres. Dette var den tids kunst på det område, men at menneskene var lige så forfængelige dengang som nu, ses på alle de snirkler og udmejslinger, den tids kobber- og jerntøj blev udstafferet med, navnlig på porte- og dørbeslag, vognbeslag og lignende, hvor det snarere var til skade end gavn for holdbarheden.

Jens Sørensen, der havde haft gården i fæste siden 1780, frasagde sig den i 1809 på grund af alderdom og svaghed (han var 60 år gammel, men levede dog, til han blev 82), og den blev så fæstet af Søren Rasmussen, der sandsynligvis var hans svigersøn. Denne afstod i 1838 gården til sønnen Rasmus Sørensen, som døde i 1858, hvorefter enken, Anne Marie Jørgensdatter, overtog den. Hendes datter, Ane Rasmussen, købte gården fra Rønningesøgård i 1871 for 5000 rdl. Sidstnævnte giftede sig i 1872 med Rasmus Jeppesen fra Biskopstårup, der derved fik adkomst på ejendommen. Anne Marie Jørgensdatter boede derefter hos sin datter og svigersøn til sin død i 1895.

Anne Rasmussen døde 1909 og Rasmus Jeppesen 1922. Tidligere på året 1922 havde Hans Peder Hansen fra Stevns fået skøde på gården, som han havde indtil 1954, da Børge Bek Andersen købte den og endnu bebor den sammen med sin kone, Karen Agnete Andersen.

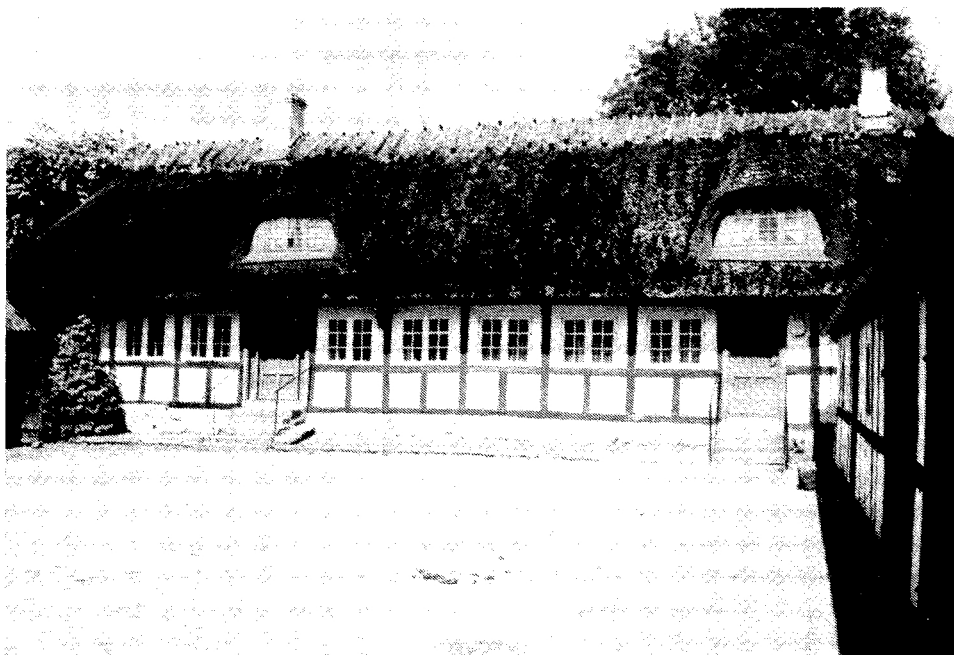
Matr.-nr. 9 Sandgravgården, Ellingevej 53, har navn efter en sandgrav ved Villumstrup å. Før udflytningen lå den stærkt indeklemmt mellem Toftegård og Kathrinebjerg, ca. 20 alen fra den første og adskilt ved et risgærde fra den sidste. De har hørt under Juulskov, men fra omkring 1700 under Rønningesøgård. Gården var en halvgård, og ligesom Fællesvadgården og Lyumskovgården blev den i 1796 udflyttet i Espemarken. Fæstere hed dengang Ole Rasmussen; han havde haft gården i fæste siden 1784 og var gift med den forrige fæster, Rasmus Pedersens enke, Dorthe Hansdatter. Ole Rasmussen døde i 1817 og Dorthe Hansdatter 1822; de havde været aftægtsfolk hos efterfølgeren Rasmus Hansen. Den næste fæster hed Hans Rasmussen. Efter hans

død i 1833 fortsatte enken, Dorthe Jensdatter, som fæster indtil 1845, da hendes og Hans Rasmussens svigersøn, Mads Sørensen fra Røjerup, i 1845 fik gården i fæste. Han døde i 1852, kun 39 år gammel, og enken, Kirstine Rasmusdatter, fortsatte mandens fæstemål indtil hun i 1860 købte den til selveje. I 1875 solgte hun gården til sønnen Mads Madsen, som døde allerede 1877, 23 $\frac{3}{4}$ år gammel, hvorefter hans søster Karen og dennes mand Niels Larsen overtog gården.

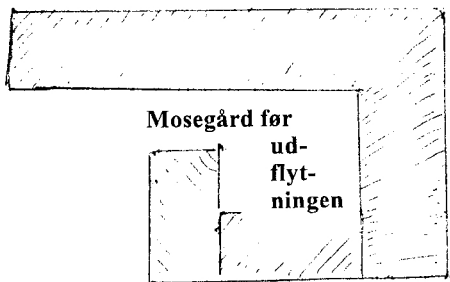
Sidstnævnte solgte i 1887 gården til Rasmus Jørgen Sørensen fra Refsvindinge. Denne fik i 1905 tilladelse til at føre navnet Ellegaard, og i de sidste 100 år har gården været i slægten Ellegaards besiddelse. Rasmus Ellegaard, der var født 1859, var gift med Johanne Dorthea, f. Nielsen. De blev gift i 1887. Hun døde 1912 og han 1922. Sønnen Leo Ellegaard, gårdens næste besidder, er født 1896. Han var gift med Anna Ellegaard, f. Knudsen. Hun døde 1950 og han 1966. Gårdens nuværende ejer er Erik Ellegaard, f. 1929.

Matr.-nr. 10 Mosegård, Ferritslevvej 105, er en gammel slægtsgård. Før 1796 lå den i Kirkeballe og havde en stor frugthave og en prydhave, hvor der voksede primula, pinselinjer, pæoner og vintergækker.

I 1726 fæstede Christen Hansen gården af oberst Friis til Rønningesøgård. Efter hans død i 1732 giftede enken, Anna Michelsdatter, sig med Peder Sørensen, der samme år fæstede gården. Han frasagde sig den i 1763 på grund af alder og skrøbelighed, hvorefter sønnen Christen Pedersen overtog fæstet. Efter hans

Mosegård

død giftede enken, Karen Sørensdatte, sig med Hans Jensen, og det var i hans tid, at gården 1796 blev flyttet ud i Styrmarken, og det var ham, der i 1805 købte den til selveje fra Rønningesøgård for 2400 rdl. Hans Jensen døde i 1835, 77 år gammel, og Karen Sørensdatte i 1841, 91 år gammel.

Deres søn, Søren Hansen, havde overtaget gården i 1827. Han var født o. 1797 og hans kone, Mette Kirstine Sørensdatte fra Skovballe o. 1803. Søren Hansen døde i 1848

af brystsyge, og i 1852 giftede enken sig med endnu en Søren Hansen, født 1820 i Enggården i Bækstrup som søn af Hans Christensen. Den følgende ejer af Mosegård, Christian Hansen, kom også fra Enggården. Hans fader, Hans Hansen, var broder til Søren Hansen nr. 2. Christian Hansen overtog gården i 1885. Han var gift med Maren Hansen fra Hudevad. I 1909 omkom Christian Hansen ved en løbskørsel. Han var ved at køre tørv hjem, da hestene løb løbsk, og han blev dræbt nede mellem hestene, da han forsøgte at standse dem. Datteren Cecilie var i 1902 blevet gift med Hans Mikael Kristiansen, født 1874 i Såderup, og han overtog gården i 1910. I 1939 overdrog han den til den ældste søn, Karl, f. 1903. Hans Mikael Kristiansen døde i 1955 og hans kone Cecilie i 1958. I 1967 solgte Karl og Maren Kristiansen gården til deres datter Elna, f. 1933, og hendes mand, Jørgen Rasmussen, f. 1928. Karl Kristiansen døde 1985. Efter Elnas død i 1987 drev Jørgen Rasmussen gården videre sammen med sønnen Ole indtil sin død 1993. Maren Kristiansen har senere bosat sig i Ferritslev. Den 15/1 1994 blev Mosegård solgt til Carsten Hedegaard Hansen efter at have været beboet af samme slægt i over 200 år.

Mosegård er måske den af de gamle Ellinge-gårde, der bedst har bevaret sit udseende siden udflytningen i 1796.

Beretningen om Mosegården skulle dermed være afsluttet, men så skete der noget trist og uventet: Den 14. februar 1994 om aftenen besøgte den ny ejer gården, der ellers var ubeboet, for at se til sine dyr. Samtidig fyrede han op i den hensigt at forhindre vandrørene i at fryse. Det medførte skorstensbrand, og det gamle stuehus gik op i luer til skade for ejeren og for Ellinge, der mistede en af sine bygningsmæssige perler.

Matr.-nr. 12 Kirkeballegård, Kirkeballe 2D, er den sidste gård i bymidten, hvor der endnu drives traditionelt landbrug.

Omkring 1700 har gården skiftet ejer, fra Juulskov til Rønningesøgård. Fra 1725, da Niels Sørensen fæstede gården, til 1877 har den været fæstet eller ejet af samme slægt i fire generationer.

Niels Sørensens fæstebrev er underskrevet af H. Thornsohn på oberst Friis' vegne. Det var Thornsohn, der i 1729 købte Pårupgård af kronen. Fæstebrevet begynder sådan:

»Paa min høyedle og velbaarne herre obriste Friis til Rønninge Søegaard hans vegne efter gunstigst ordre haver ieg underskrefne Stød og fest saasom ieg og hermed steder og fæster til Niels Sørrens. barnfødt udi Lavindsgaard, dend gaard udi Ellinge som Hans Knudsen sidst beboede og for hannem afstaaet haver —«. Derefter følger de sædvanlige formaninger om at holde gården i forsvarlig stand og være herskabet hørig og lydig samt bestemmelser om landgilde.

I 1764 fæstede Anders Nielsen gården efter sin afdøde fader, men han skal dog først tiltræde den, når hans moder, Karen Andersdatter, ikke længer vil forestå den. Når moderen ikke længer vil forestå gården, skal han forsyne hende med fornøden underholdning, står der i fæstebrevet.

Anders Nielsen giftede sig med Sidsel Jørgensdatter fra Enggård i Bækstrup. Han døde o. 1804, og i 1805 blev gården som adskillige andre Ellingegårde købt til selveje fra Rønningesøgård.

I 1814 overdrog Sidsel Jørgensdatter gården til sønnen Jørgen Andersen, født 1789. Han blev i 1819 gift med Anne Knudsdatter, en gårdmandsdatter fra Røjerup. Ægteparret fik 12 børn, og nr. 9 i rækken, Hans Jørgensen, der er født i 1833, og som blev lærer i Voldtofte, forfattede i 1917 en detaljeret levnedbeskrivelse af sig selv og sine søskende. Han kalder konsekvent gården for »Ellingegården«, et navn, man ellers bruger om matr.-nr. 15.

Hos Jørgen Andersen blev der i 1824 holdt gudelige forsamlinger. Hans Jørgensen skriver herom:

»I de mange år, som min fader og moder levede, kæmpede de af al kraft mod rationalisterne, som i begyndelsen af det nittende århundrede havde fået stærkt fodfæste her i vort fædreland. — Da Guds ord var dyrt her i vort fædreland, så samledes der hos mine forældre i Ellingegården en lille skare af troende mænd og kvinder. — Ved disse møder sang de troende gamle biskop Brorsons salmer, og når disse salmetoner lød så lifligt og yndigt ved disse møder, så blev rationalisterne helt rasende. De samlede sig altid i store flokke i nærheden af forsamlings-salen, og de forsøgte altid på en eller anden måde at forstyrre de troende i deres andagt«.

Anne Knudsdatter døde i 1861, 67 år gammel, og Jørgen Andersen i 1864, 74 år gammel. Senere på året 1864 vendte sønnen Niels Jørgensen hjem fra krigen og overtog fædrenergården. Men det gik økonomisk ned ad bakke for ham, og gården blev ved auktion i 1877 solgt til Lars Poulsen, født i Kappendrup 1833.

Lars Poulsens kone, Karen Pedersdatter, døde kort tid efter at have født datteren Johanne i 1882. Denne fik i 1903 skøde på gården, og samme år giftede hun sig med Peter Julius Caspersen, der var født i Kauslunde i 1867 som søn af Peter Bernhard Caspersen, der senere blev ejer af Ellinge mølle. I 1939 købte Viggo Bønke gården og drev den til 1958. Johanne Caspersen døde i 1942 og Peter Caspersen i 1945.

Viggo Bønke solgte i 1958 gården til Hans Aage Hansen, der samme år giftede sig med Inger Fredslund Hansen. I 1991 købte han Annexgården og lagde den ind under Kirkeballegård. Endelig overtog sønnen, Søren Fredslund Hansen, gården i 1992.

Hans Hansen (1837-1914) og Karen Christensdatter (1836-1918), Holmelund.

Matr.-nr. 13 Langkærgården = Holmelund, Holts Møllevej 2. Langkærgården tilhørte Hindemae og lå over for Annexgården i Kirkeballe. Her blev den liggende til 1862, da den daværende ejer, Hans Hansen, flyttede den ud til Holmeagrene, hvoraf den fik sit nuværende navn.

Men vi går tilbage til Rasmus Hansen, som må være ham, der o. 1804-05 købte gården til selveje af hofjægermester Wind, Hindemae. Rasmus Hansen solgte gården til Rasmus Christensen, født ca. 1784 som søn af Christen Rasmussen, Pårupgård. Rasmus Christensen giftede sig med formandens enke, Lisbeth Madsdatter, datter af sognefoged Mads Andersen i Skellerup og broder til gmd. Rasmus Madsen, Hejlegården.

En tiendeprotokol fra 1821 fortæller om udsæd og høstudbytte, og for Langkærgårdens vedkommende gives følgende oplysninger:

<i>Udsæd</i>	<i>Fold</i>	<i>Kornavl</i>
Rug 5 Td. 6 Skp. ½ Fdk.	4	23 Td. 0 Skp. 2 Fdk.
Byg 6 Td. 5 Skp. 3½ Fdk.	4 ^{1/3}	29 Td. 1 Skp. 0 ^{2/3} Fdk.
Havre 8 Td. 0 Skp. 2 ^{1/3} Fdk.	4	32 Td. 2 Skp. 0 ^{4/5} Fdk.

I 1860 solgte Rasmus Christensen gården til sin dattersøn Hans Hansen, søn af gmd. Hans Hansen og Anne Rasmusdatter, Enggården i Bækstrup. Lisbeth Madsdatter døde 1856 og Rasmus Christensen 1873. Den »unge« Hans Hansen blev født 1837 og giftede sig 1860 med Karen Christensdatter, født på Pårupgård 1836.

Hans Hansen solgte i 1906 gården til sønnen Hans Chr. Hansen for 23.600 kr. og løvsøre 8000 kr. Han skulle yde aftægt til sine forældre. Hans Chr. Hansen er født 1867 og blev 1916 viet til Anna Johansen, født 1883 i Ferritslev. Han døde 1948 og hun 1961. Deres datter Karen Marie blev gift med Laurits Nielsen fra Køng. Efter dennes død i 1983 blev hun den sidste ejer af Holmelund, som hun i 1990 solgte til de nuværende beboere, Erik Schøtt Hansen og Pia Hansen, og derefter bosatte hun sig i Skellerup.

Matr.-nr. 14 Hejlegården, Ferritslevvej 94, lå i Kirkeballe over for Lyumskovgården og stødte med det nordøstlige hjørne mod Mosegården. Den har hørt under Rønningesøgård.

I 1728 fæstede Niels Pedersen en gård fra Rønningesøgård, som Jørgen Mathiesen sidst beboede og frasagde sig. Den var på 4 td. 2 skp. 1 fdk. hartkorn. En anden halvgård, som Johan Pedersen havde haft fæste, og som på andet år lå øde og var i en slet tilstand med udslidte jorder af dårlig bonitet, blev delt, så 2 td. 7 skp. blev lagt til Niels Pedersens gård, som derved blev på 7 td. 1 skp. 1 fdk. Desuden fik han tilladelse til at få 6 fag af Johan Pedersens gård, som han selv skulle lade flytte og opsætte.

Efter udskiftningen blev hartkornsangivelserne dog reguleret, så Hejlegården i lighed med andre halvgårde blev ansat til 4 tdt. 1. skp. 2 fdk.

I 1743 fæstede Hans Jørgensen, født i Toftegård, Hejlegården og i 1782 hans svigersøn Thomas Olsen, født i Såderup ca. 1742. Han skulle sørge for, at

svigerfaderen kunne »nyde sin livstid sømmelig underholdning«, en byrde, der ikke blev så tyngende, eftersom Hans Jørgensen døde før 1787.

Igen går gården videre til en svigersøn, til Rasmus Madsen, født ca. 1779 i Skellerup som søn af sognefoged Mads Andersen og Maren Jensdatter. Fæstebrevet er fra 1809. Rasmus Madsen antager sine gamle svigerforældre og forsyner dem med fri husværelse og al anden nødtørftig underholdning »uden byrde for mig«, hedder det i fæstebrevet fra major Lemvig.

Rasmus Madsen døde 1846, 66 år gammel, og Ane Thomasdatter 1856, 73 år gammel.

Til trods for, at sønnen Mads Rasmussen havde to ældre brødre (en væver og en tømrer) blev det ham, der i 1849 fæstede gården af de Mylius, Rønningesøgård. I indfæstning skulle han betale 1000 rdl. og desuden yde en årlig afgift bestående af ½ otting smør, 2 gæs, 4 ænder, 4 høns, 20 snese friske hønseæg og desuden i landgilde 4 skp. rug, 5 td. toradet byg, 12 skp. havre og i hoveripenge 20 rdl. sølv. Samme år giftede Mads Rasmussen sig med Christiane Knudsdatter, f. 1826 som datter af bolsmd. Knud Christensen.

I slutningen af 50'erne solgte Rønningesøgård resten af de gårde, den endnu ejede, deriblandt Hejlegården, og i 1860 flyttede Mads Rasmussen gården ud på sin nuværende plads. Mads Rasmussen havde svært ved at klare sig og solgte gården til Rasmus Jørgensen, der var født i Ellinge Skovgård 1827 som søn af sognefoged Jørgen Sørensen. Han døde 1879, og i 1878 fik Niels Jørgensen, født i Kirkeballegård 1835, skøde på gården. Men allerede i 1880 overgik den til Niels Nielsen, efter at hartkornet på grund af udstykninger var reduceret til 1 td. 7 skp. 2 fdk. 2½ alb. Niels Nielsen gav 14.500 kr. for gården. Allerede i 1890 købte Jens Christensen Hejlegården, og i 1924 fik Jens Evald Rasmussen skøde på den. Endelig blev den 1971 købt af Solveig og Jens Chr. Danielsen, der driver en pelsdyrfarm på stedet.

Matr.-nr. 15 Ellingegård, Ferritslevvej 119. Gården har hørt under Juulskov og senere under Rønningesøgård, hvorfra Rasmus Hansen fæstede den i 1726. Hans søn, Hans Rasmussen, efterfulgte ham i 1763. Han skulle yde faderen aftægt, bestående af 10 skp. rug, 12 skp. byg, to fede gæs, en side flæsk, en halv otting smør, en opredt seng og anden »små« bohøve, fri husværelse på gården og 6 læs tørv. Desuden skulle faderen have en »sømmelig begravelse, når han ved døden afgår«. Hans efterladenskaber skulle blive i gården, undtagen hans gangklæder, der skulle deles mellem hans to sønner.

Hans Knudsen, der var født i Såderup ca. 1738, giftede sig med Hans Rasmusens enke, Maren Nielsdatter og fæstede gården i 1769.

I Ellingegård blev der den 8. september 1795 skrevet Ellinge-historie, idet det var her, udskiptionsforretningen fandt sted. Derom andetsteds.

Hans Knudsen købte gården af major Lemvig i 1805 for 2400 rdl. I 1819 giftede datteren Maren sig med den 9 år yngre Niels Hansen fra Rønninge. Året efter døde Hans Knudsen, og Niels Hansen overtog gården.

Maren Hansdatter døde 2. oktober 1829, og allerede 5. december samme år

giftede Niels Hansen sig med Anne Rasmussen, der var født i Fraugde ca. 1796.

Efter Niels Hansens død i 1850 sad enken Anne Rasmusdatter i uskiftet bo, indtil hun i 1859 tilskødede gården til sønnen Hans Nielsen for 6600 rd, herunder aftægt. Hans Nielsen, der var født i 1832, blev i 1858 viet til Laurine Hansen, datter af Hans Larsen, Kildemølle, og født i 1837. En af deres døtre blev i københavnske kunstnerkredse som husholderske i Carl Nielsens hjem kendt som »den fynske Maren«. Derom senere.

En anden datter, Johanne, f. 1877, blev gift med Karl Bruun, der kom fra Langeland. Det skal engang have fået Hans Nielsen til at udbryde: »Vi har en Hvid, vi har en Grøn, og nu har vi fået en Bruun, og nu skal vi have os en lille sort«. De andre to, Hans Nielsen hentydede til, var skomager Hvid og murer Grøn, og en lille sort var en tår kaffe med brændevin.

Karl Bruun døde 14/7 1953 og Johanne Bruun 19/12 1960. De efterlod sig sønnerne Sigurd, Asger og Ingvard. Sidstnævnte solgte i 1971 gården til Valdemar og Else Marie Wraa, der stadig bebor den. I 1986 byggede de et nyt stuehus.

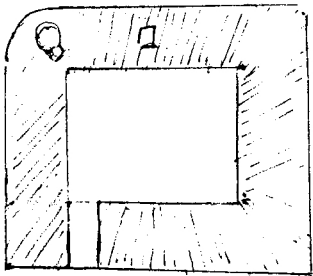
Matr.-nr. 16 Ellinge Skovgård, Ferritslevvej 55. Gården har ligget mellem den gamle landevej (Ellinge Byvej) og Ellingegård. Den har hørt under Hindemae, Holckenhavn, igen Hindemae og Krumstrup.

Ifølge hartkornsspecifikationen af 1778 ejede Krumstrup gården, der var fæstet af Just Hansen, som også havde den i fæste i 1787 (folketællingen). Efter sigende blev han drevet fra gården på grund af ulovlig skovhugst, angivet af Søren Jørgensen, som derefter fik gården i fæste. Han var den første af Ellinges bønder, der købte deres gård til selveje, og i sin egenskab af selvejer deltog han i udskiftningsforretningen den 8. sept. 1795. Ved udskiftningen fik han tildelt 50 tdr. land (ligesom Annexgården).

Søren Jørgensen udflyttede sin gård ud i Espemarken omkring 1800. Efter hans død omkring 1813 blev gården overtaget af hans søn Jørgen Sørensen. Denne giftede sig med Sophie Andersdatter, der var søster til Jørgen Andersen, Kirkeballegård, og til sognefoged Niels Andersen, Bæklund. Sidstnævnte fik sin afsked som sognefoged i forbindelse med den gudelige vækkelse i Ellinge, og Jørgen Sørensen fik derefter overdraget hvervet som sognefoged efter svogeren. Jørgen Sørensen døde i 1847 af gift og mavesvækkelse.

I 1859 gav Sophie Andersdatter skøde på gården til sønnen Anders Jørgensen, f. 1819. Hun døde 1861. Efter Anders Jørgensen fulgte hans og konen Marens datter Sophie og svigersøn Peder Andersen. Han solgte i 1882 gården til Jens Chr. Steffensen fra Tvinde. Han var gift med Ane Kirstine Nielsen, der var født i Urup. Efter hans død i 1894 giftede hun sig i 1897 med Jørgen Knud Andersen, som så overtog gården. Deres søn Jens Peder Andersen, f. i 1900, overtog gården efter faderen, der døde i 1932.

Jens Peder Andersen (»Jens Skovgård«) solgte i 1963 gården til Stefan Madsen, født 13/2 1916, søn af Aksel Madsen, Kathrinebjerg. Han var ungarl og døde 27/8 1984. Derefter overgik ejendommen til Stefan Madsens søstersøn, Arne Pedersen, og Helle Lind Pedersen.

**Lyumskovgård før og efter
udflytningen**

Matr.-nr. 17 Lyumskovgården, Ellingevej 49, har ligget mellem Kildegård og Hejlegården i Kirkeballe. Den har bl.a. tilhørt Juulskov og Rønningesøgård.

I 1719 fæstede Rasmus Hændrichsen en gård af Christen Friis, Rønningesøgård. Hartkornet udgjorde 5 td. 3 fdk. 1 alb.

I 1725 fæstede Peder Pedersen en gård, også kaldt et bolsted, som Olluf Sigvartsen sidst beboede og som var ansat til 3 td. 7 skp. 3 fdk. 2 alb. hartkorn.

I 1729 fæstede samme Peder Pedersen den halve gård, som Rasmus »Hindrichs« i 1719 nu var fradømt for armod. Tilsammen udgør de to ejendomme hartkorn derefter 9 td. 3 fdk. 1 alb. Peder Pedersen må dog kun »nyde« det ene hus, nemlig det, som Rasmus Hindrichsen har beboet, men han må på egen bekostning lade flytte en lade fra bolstedet til gården. Forøvrigt efterlod Rasmus Hindrichsen gården i en meget slem forfatning. Dyrene var døde af en smitsom sygdom, og han havde kun »et lidet og slet best« og en kvie på 2 år.

Peder Pedersen havde gården i fæste indtil 1772, da han opgav den »formedelst alder og skrøbelighed«.

Efterfølgeren, Rasmus Madsen, måtte allerede 1¼ år efter »kvittere« den »formedelst sin ødsle husholdning«.

Major Lemvigh havde bestemt, at Lyumskovgård skulle udflyttes i 1797, men fæsteren Hans Sørensen ville gerne have den udflyttet i 1796 som de andre 6 Rønningesøgård-gårde, så han tilbød selv at gøre det mod, at han fik noget tømmer af herskabet. Derved fik gården et noget andet udseende end de andre udflyttede gårde og fik samme indretning som den gamle gård i byen.

Efter Hans Sørensens død (før 1814) ejedes gården af Rasmus Sørensen, der i 1821 skødede den til den kun 20-årige Mads Stephansen, søn af anneksbonden Stephan Hansen. Han drev gården i 45 år, og hans dagbog, som han førte omhyggeligt vedrørende gårdens drift, viser ham som en driftig, fremsynet landmand. Her er lidt af, hvad Mads Stephansen fortæller i sin dagbog:

I de første år plantede han pil og poppel omkring markerne, og han gør nøje rede for, hvor han har plantet hvert år, f.eks.:

1824 plantede jeg fra haven til Jespers løkke.

1825 plantede jeg fra vejen og lidt over Hedekæret ved Jespers løkke.

1926 plantede jeg den øvrige stump op til Rasmus Hansens løkke.

Nu har jeg plantet det hele færdigt, skriver han i 1835 og sætter sit navn under årets beretning, tydeligvis i glæde og stolthed over at have fuldført mange års arbejde.

Derefter tog han fat på at mergle. I 1836 skriver han: Da vi nåede efteråret straks efter Nyborg marked, så begyndte jeg i Aaløkken at mergle og lagde på tre agre, det varede i 11 dage med 3 vogne og 2 heste.

Han merglede år efter år, og i 1841 noterede han: Nu har jeg givet hende en omgang altsammen.

Hans behandling af jorden gav resultater:

I 1822 såede han 1 td. hvede og avlede 5 td. (5 fold)

I 1835 såede han 3 td. hvede og avlede 25 td. 4 skp. (8,2 fold)

I 1843 såede han 2 td. hvede og avlede 25 td. 6 skp. (12,7 fold)

I 1822 såede han 4 td. 2 skp. rug og avlede 27 td. (6,4 fold)

I 1835 såede han 3 td. 2 skp. rug og avlede 35 td. 3 skp. (10,9 fold)

I 1845 såede han 5 td. 2 skp. rug og avlede 85 td. 6 skp. (16,3 fold)

Tjenestefolkenes løn for en lang årrække er også noteret:

I vinteren 1829-30 udgjorde karlelønningen 9 rdl. og hvergarn til en vest, vadmel til en trøje og strømper forfødnet.

I sommeren 1830 var lønnen 12 rd. 3 mk. og hvergarn til bukser.

I sommeren 1865 fik karlen 23 rdl. samt 1 pd. uld og ½ skæppe hørfrø.

Dagbogen fortæller også, at i 1861-62 har man én eller to gange om året været på indkøbstur i Odense eller Nyborg og hver gang købt 2 pd. kaffebønner, 2 pd. sukker og 1 pd. cikorie, ialt for ca. 1 rd. 2 mk. 6 sk. (priserne varierer lidt). Sommetider købte man også sirup og sæbe. Disse indkøb viser, i hvor høj grad man har været selvforsynende med gårdens egne produkter som tøj og madvarer.

Mellem dagbogens nøgterne oplysninger har Mads Stephansen også givet plads for familiebegivenheder, glædelige såvel som triste:

1828 d. 18.19. oktober drak vi bryllup.

Den 4. oktober 1829 da fødte min kone sin første søn, som var død, hvilket skete kl. 9 eftermiddag. Sin kirkegang holdt hun den 22. november.

Den 16. marts 1831 kl. 9½ formiddag da var Maren født, hjemmedøbt den 18. marts. Den 17. april da holdt moderen tillige med barnet deres kirkegang.

Den 12. juli 1842 Kl. 6 om eftermiddagen da døde vort kære barn Niels, hvilket jeg i vor nød med tårer må beklage.

Igen den 30. juli 1849 da lød sorgens budskab at min elskede og tillige mine børns ømme moder afgang ved døden.

Anders døde den 28. juli 1856 og samme år blev de to sidelænger bygget og broen i gården blev lagt 1857.

I 1866 overgav Mads Stephansen gården til sønnen Niels Madsen, der drev den til 1917, da hans datter Dagmar og svigersøn, Hans Kristensen, overtog den. Hun er født 1881 og han 1877 på Pårupgård.

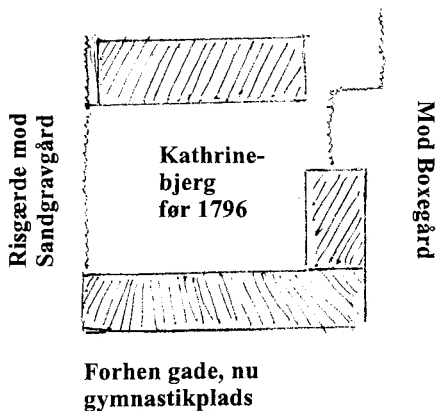
De solgte i 1938 gården til Christian Pedersen, som drev den til 1865, da han solgte den til Sv. Aa. Andersen og med sin kone, Ester, flyttede til Ullerslev.

I 1969 solgte Sv. Aa. Andersen gården til Astrid og Sigvard Nielsen, der nu bebor den.

Matr.-nr. 18 Kathrinebjerg, Ferritslevvej 99. Igen en gård, der omkring 1700 har skiftet ejer fra Juulskov til Rønningesøgård. Gården lå oprindelig mellem Sandgravgården og Boxegården.

I 1760 blev den fæstet fra Rønningesøgård (assessor J. C. Rasch) til Rasmus Rasmussen, f. ca. 1723 i Såderup. Efter hans død havde enken, Johanne Ottes-

30 alen langt, 9 alen dybt

blev anset for bedre end de andre gårde, der samtidig blev købt til selveje, og som blev ansat til 2400 rdl.

Der kom nu en række gode år for bønderne, og de ville let have kunnet indfri deres gæld til godsejeren. Blandt dem, der undlod det, var Rasmus Madsen. Og da statsbankerotten indtraf i 1813, og pengenes værdi blev nedsat til en sjettedel, var blandt andre Rasmus Madsen slemt i knibe. Ganske vist tilbød godsejeren, at bønderne måtte betale deres gæld i den gamle mønt, hvis de ville køre ægt for ham. Men deres afsky for pligter over for deres gamle foresatte gjorde, at de afslog det fordelagtige tilbud. Rasmus Madsen fik så sin datter Johanne, til at indgå ægteskab med Jørgen Hansen, der var fra Enggården i Bækstrup, og som havde penge til at betale svigerfaderens gæld med. Vielsen fandt sted i 1823.

Rasmus Madsen og Jørgen Hansen drev så gården sammen indtil 1830, da svigersønnen fik skøde på gården. Selv om han havde brugt alle sine penge på at betale gælden og omkostningerne, opnåede han ved flid og sparsommelighed at blive en velhavende mand. Rasmus Madsen døde 1846 af en brystsygdom.

I 1861 solgte Jørgen Hansen gården til sin svigersøn, Steffen Madsen, der var født 1837 som søn af Mads Stephansen, Lyumskovgården, og som var gift med Jørgen Hansens datter, Sidsel. I forordet til sine optegnelser »Ellinge Sogn før og nu« skriver Steffen Madsen bl.a.: »Vel kan jeg ikke huske meget fra første halvdel af dette 19. århundrede, men i min barndom i fyrrerne levede jeg sammen med flere gamle folk, som fortalte om den store omvæltning i slutningen af forrige århundrede, ved udskiftning, udflytning og de forandringer, som blev en følge deraf, dertil var jeg altid en opmærksom tilhører, og derfor har jeg opbevaret en del i hukommelsen, som jeg senere i livet har fået stadfæstet«. I sine detaljerede skildringer af begivenheder, lokaliteter m.v. har Steffen Madsen givet et uvurderligt bidrag til Ellinge sogns historie.

Bygningerne fra 1796 eksisterer ikke mere. I 1868 blev staldlængen erstattet med en grundmuret bygning, og i 1872 blev der bygget et nyt, anseligt stuehus.

Steffen Madsen overdrog i 1912 gården til sin søn, Aksel Madsen, født 1878 og gift med Laura f. i Vissenbjerg 1890. Steffen Madsen døde 1913 og Aksel Madsen 1937, hvorefter hans enke Laura Madsen fik adkomst til gården, som hun i 1963 solgte til sønnen Aage Madsen. Hun døde 1967 og Aage Madsen 1986. Gården drives af Henning Larsen, der bebor den sammen med Annelise Rasmussen.

Matr.-nr. 19 Kildegård, Bønderskov 4. Før 1796 lå gården i Kirkeballe og var bygget sammen med Fællesvadgården.

Det er ikke almindeligt, at man kan føre slægten i sin gård tilbage til sin tiptip-tiptipoldefader, som Tage Kildegaard kan gøre det, og derfor vil vi gøre lidt ud af slægtshistorien.

1. Den første af slægten, der fæstede gården, var Jørgen Poulsen, der var født i Skellerup, og som fæstede Kildegård (eller den gård, der efter udflytningen kom til at hedde sådan) af fru Hedvig Sophie Urne af Rønningesøgård den 25/3 1714.

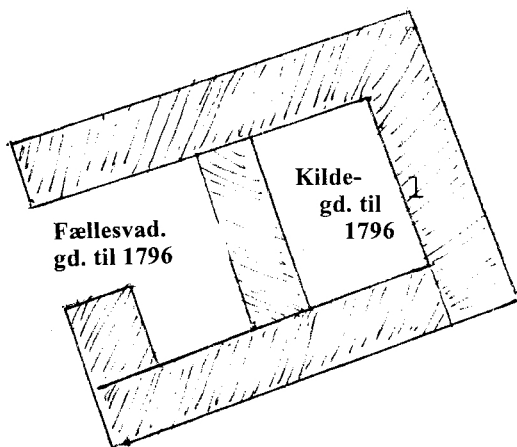
2. Sønnen Jens Jørgensens fæstebrev var dateret 24/12 1751. Men der står i fæstebrevet, at han ikke må befatte sig med gården, så længe faderen lever, undtagen hvis denne formedelst alder og svaghed ikke kan »vedbørlig besidde og vedligeholde den«. Sammen med sin endnu i live værende hustru, Anna Hansdatter, skal faderen nyde fri husleje i gården og underholdning af stedet. Jens Jørgensen var født ca. 1725 og hans kone, Maren Madsdatter, 1722.

3. Niels Jensen, Jens Jørgensens søn, overtog gården ifølge fæstebrev fra major Lemvigh 20/2 1788. Gården blev udflyttet i 1796, og den fik navn efter Kegleholmen, stedet, hvor den blev opført. Fæstebrevet påbyder ham at holde sig i ugift stand, så længe begge hans forældre lever. Oplysningerne fra folketællingen 1801 tyder dog på, at moderen er død i begyndelsen af 1790'erne, hvorefter han har giftet sig med Sidsel Frederiksdatter. Folketællingen af 1801 oplyser om familie nr. 25 i Ellinge:

Niels Jensen	34 år bonde og gårdbeboer
Sidsel Frederiksdatter	37 år
Maren Nielsdatter	7 år deres barn
Hans Nielsen	5 år deres barn
Mads Hansen	26 år national soldat
Oluf Knudsen	27 år tjenestefolk
Kirsten Andersdatter	18 år tjenestefolk
Jens Jørgensen	79 år enkemand, husbondens fader

Af ovenstående kan man også regne ud, at Niels Jensen kun var ca. 21 år, da han fæstede gården. I 1805 købte han den til selveje af major Lemvigh for 2400 rd.

4. Niels Jensens datter, Anne Cathrine Nielsdatter, f. 1801 blev 16/10 1824 viet til Mads Nielsen, »tjenende i Kildegården«. Han var født ca. 1794 i Møllegård i Skellerup sogn. I 1825 overtog de gården.

5. Igen blev det en svigersøn, der fik gården »foræret«, idet Mads Niensens datter, Anne Margrethe Madsdatter, f. 26/7 1830 blev gift med Rasmus Hansen, f. 31/1 1818 i matr.-nr. 3 af Ellinge by som søn af gmd. Hans Christensen og Johanne Kirstine Rasmusdatter. Brylluppet fandt sted 14/6 1851, og samme år overtog de bedriften. I skødet blev det bestemt, at de skulle yde hendes forældre en aftægt, der blev ansat til 70 rd. årlig samt 50 rd. i begravelsesomkostninger for begge. Mads Nielsen døde 13/5 1871, 77 år gammel, og Cathrine Niensdatter 13/10 sam-

me år, 70 år gammel. Dødsårsag for begge: »alderdom«. Gården blev bygget om o. 1860.

6. Rasmus Hansen og Anne Margrethe Madsdatters søn Hans Rasmussen var født 16/5 1857. Han giftede sig 24/2 1888 med Maren Kirstine Rasmussen, født 11/7 1865 som datter af gmd. Hans Rasmussen i matr.-nr. 3 af Ellinge by og Kirstine Sørensdatter, der var født i matr.-nr. 4 af Pårup. Hans Rasmussen fik skøde på gården 26/1 1889, og samme år fik han tilladelse til at føre navnet Kildegaard. Maren Kirstine Kildegaard døde 11/6 1933 og Hans Rasmussen Kildegaard 3/3 1937.

7. Sønnen Johannes Kildegaard var født 8/11 1894. Han giftede sig 7/5 1920 med Karen Kirstine Kristensen, der var født 8/2 1894 og var datter af Hans Kristensen, Pårupgård. Efter at have haft en ejendom i Såderup 1920-27 vendte han hjem og overtog gården. Johannes Kildegaard var sognerådsformand 1950-58. Han døde 29/4 1986.

8. Tage Kildegaard er født på gården 19/6 1929. Han forpagtede den i 1963 og fik skøde på den i 1968. Inger og Tage Kildegaard bor stadig på gården.

Matr.-nr. 20 Hestehavegården, Kilsvej 2. Også denne gård har været beboet af samme slægt i adskillige generationer.

1. Anders Jacobsen var født i Skellerup ca. 1723. Han fæstede gården fra Hindemae 16/9 1755, efter at hans forgænger, Peder Larsen, formedelst sig pådragende restance ikke kunne beholde eller forestå den, som det hedder i fæstebrevet. Anders Jacobsen var gift med Anne Pedersdatter, f. ca. 1732. Hun døde før 1801, han 1816.

2. Sønnen Jacob Andersen, f. ca. 1765, overtog fæstet 16/2 1792. Han var gift med Else Pedersdatter, der var født ca. 1767. I 1805 købte han gården og udflyttede den på Hestehaugeagrene. Jacob Andersen døde 1831, og enken, Else Pedersdatter, gav 1833 skøde til

3. sønnen Hans Rudolph Jacobsen, som er født 1805. Ifølge skødet overdrog moderen ham

1) Hestehaugegaarden, hvis hartkorn udgjorde 2 td. 7 skp. $\frac{3}{4}$ album.

2) en parcel af Møllegården i Skellerup på 5 skp. 2 fdk.

3) et tørvemål i Rønninge.

Moderen døde 1836, Hans Rudolf Jacobsen var gift med Anne Jørgensdatter, f. ca. 1810 i Rolfsted sogn. Hun døde 1881 og han 1889.

4. Jørgen Hansen var født 1848. Han fik skøde på gården 1875. Købesummen var 17.400 kr. Jørgen Hansen var gift med Kirsten Nielsen fra Rønninge, hvor hun blev født 1851. Han døde 1920, hun 1932. Forinden havde hun siddet i uskiftet bo ifølge skifteudskrivning af 27/11 1920.

5. Sønnen Niels Jørgen Hansen, født 1880 fik adkomst på gården 273 1932. 1918 blev han viet til Thora Dagmar Hansen fra Pårup Skovgård, hvor hun var født 1887 som datter af Hans Andreassen og Karen Kirstine f. Jensen. Niels Jørgen Hansen døde 1954 og hans kone 1970.

6. Hidtil er gården gået fra fader til søn, men nu kommer en datter ind i billedet, Eline, som 1945 giftede sig med Harry Nielsen, Langløkkegård i Kullerup.

7. Deres søn, Niels Kurt Langløkke Nielsen, overtog gården i 1976 og driver den sammen med faderen og bebor den sammen med Pia Mouritsen.

Gårde i Pårup

Matr.-nr. 1 Pårupgård, Pårupvej 42. Oprindeligt var Pårupgård en hovedgård, der lå på det stærkt tilgroede voldsted mellem Pårupvej og Vendegyden. Gården, der også er kaldt Paderup slot, tilhørte 1499-1507 fru Magdalene. I 1526 nævnes Anders Emmiksen (død 1566) som ejer og i 1589 sønnen Otte Emmiksen »den onde« (død 1594). Sidstnævnte havde to bønder boende på gården. Den kom senere under Nyborg. I 1672 gav byens præident, borgmester og råd kongen Pårupgård i mageskifte mod en del af byens ladegård, og den blev lagt til ryttergodset. Den 27/3 1719 købte Hans Thornsohn, der var forpagter eller forvalter på Hindemae, gården ved en auktion i Nyborg. Hartkornet udgjorde 14 td. 2 skp. 3 fdk. 2 alb. og skov 2 skp. 2 fdk., tilsammen 14 td. 5 skp. 1 fdk. 2 alb., og prisen var 50 rd. pr. tønne, ialt 733 rd. 82 sk. Husene på grunden fulgte med, og kronen forbeholdt sig ret til jagten på vildtbanen. Senere ejedes Pårupgård af herredsfoged Salomon Lindegaard, der døde 1759.

Det ældste dokument, der har kunnet findes vedrørende den senere Pårupgård, er et fæstebrev, som admiral C. W. Gjedde, Hindemae, den 12. juni 1720 udstedte til Anders Nielsen i Grøfteskovhus. Fæstebrevet oplyser, at den gård, som Anders Nielsen har fæstet, sidst har været beboet af Lars Pedersen, og at hartkornet udgør 10 td. 6 skp. 2 fdk. $\frac{1}{2}$ alb.; dermed er gården den største i Ellinge sogn.

Efter at Anders Nielsen har frasagt sig gården (alderdom og svaghed), har Hans Rasmussen ved fæstebrev af 28/2 1752, udstedt af R. Langhof til Hindemae, overtaget den. Tre år senere døde Anders Nielsen og efterlod sig ingenting til enken og en datter på 5½ år, så barnets pårørende måtte erklære sig villige til at tage sig af barnet med skolegang, klæder og føde.

Ved en »forening« af 24/9 1781 mellem Hans Rasmussen og hans svigersøn, Christen Rasmussen, født i Ullerslev o. 1741, afstod Hans Rasmussen gården til svigersønnen. Samme dag blev fæstebrevet til Christen Rasmussen udstedt af hofjægermester Wind, Hindemae. Svigerforældrene blev i gården som aftægtsfolk, og foruden »fri husværelse« skulle de årlig have 3 tdr. rug, 12 skp. byg, 1 td. malt, et fedt svin, som skulle veje 4 a 5 lispund, 4 fede gæs, en skæppe boghvedegryn og 8 læs tørv. Desuden græsning og foder til en ko og 4 får. Endvidere et sengested med omhæng, 4 dyner, 6 puder, 4 par lagen, 2 kister, en lille og en større kedel, en gryde, en rist og pande, en strippe og balje, en kærne og flødebøtte, en halv øltønde og en fjerding, endnu en tønde, et lille bord og fire stole. Når datteren fra gården engang skulle giftes, skulle hun have et himmelsengested med omhæng, deri 6 dyner, 6 puder og 6 par lagen, en kiste, en dragkiste, en beslagen vogn, en ko, en hest, 4 får, samt trolovelse og bryllup »på 80 folk«.

Den 4/9 1788 blev der holdt skifte efter Christen Rasmussen, som kun blev 47 år. Der gøres nøje rede for, hvad de fire børn, der er i alderen 3 uger-6 år, skal arve af klæder, bohave m.v. De to piger (2½ år og 3 uger) skal til sin tid have trolovelse og bryllup på 30 personer.

Christen Rasmussens efterfølger blev Peder Larsen, der er født i Røjerup o. 1753, og som fæstede gården i 1788. Han giftede sig med formandens enke, Anne Hansdatter, og med disse to begynder den slægt, der kommer til at bebo Pårupgård i de næste to hundrede år – til vore dage.

Peder Larsen købte gården af C. A. Mourier, Hindemae ifølge købekontrakten af 24/11 1802 og skøde af 13. juni 1803.

Anne Hansdatter døde 1839, 90 år gammel, og Peder Larsen 1843, 93 år gammel.

Sønnen Christen Pedersen fik skøde på gården fra faderen d. 21/8 1828. Han var født ca. 1796 og var gift med Maren Hansdatter, f. i Langæble ca. 1809. Hun døde 1839, kun 30 år gammel, og han 1873, 76½ år gammel (vandsot).

Deres søn, Hans Christensen, f. 1833, fik skøde på gården 2/6 1866 for 6500 rd., deri aftægt. Han giftede sig to gange, først 1860 med Karen Rasmusdatter, en datter af gmd. Rasmus Stephansen, Annexgården; hun døde i barselsseng 1869, efter at hun samme dag havde født ham en datter, Karen Marie. Anden gang giftede Hans Christensen sig med Ane Marie Hansen, datter af Hans Rudolph Jacobsen, Hestehavegården, hvor hun var født 1850. Hun fødte sin mand ikke færre end 11 børn, nemlig sønnerne Hans, Johannes, Holger Julius og Anders Peder, og døtrene Maren Kristine, der døde 1½ år gammel, Maren Kristine Lavrense, Anna Jørgine, Johanne Emilie Petra, Helga Emilie, Ingeborg Olivia og Karen Kristine Cecilie.

Hans Christensen døde 1914, og 20. marts 1915 fik sønnen (Anders) Peder

Christensen, f. 1889, skøde på gården. Hans moder døde 1916. Peder Christensen var gift med Anna Marie Rasmussen, der var født 1891 på Ørbæk Skovgård, men flyttede til Mæholm. Hun døde 1947 og Peder Christensen 1975. Derefter fik Hans Peter Christensen, f. 1926, skøde på gården som den sidste af slægten. Han er gift med Bodil Spanget Christensen.

I hele slægtsforløbet er gården gået fra fader til søn (og ikke, som det tit er tilfældet, til en svigersøn).

I 1987 afhændede Hans P. Christensen gården til lensgreve Stig Bille-Brahe-Selby, Rønningesøgård, mens stuehuset er beboet af Tonny Demsy Kristensen og Eli Dam Poulsen.

Matr.-nr. 2 Pårup Skovgård, Pårupvej 44. Gården har i sin tid ligget på linie med de to andre Pårup-gårde, ca. 35 m fra Pårupgård.

Den har hørt til Juulskov og derefter til Rønningesøgaard, hvorfra den i 1718 blev fæstet til Søren Hansen, hvis fader hidtil havde haft den i fæste. I landgilde skulle Søren Hansen årlig svare 2 td. 4 skp. rug, 5 td. byg, 5 td. havre samt 1 lam, 2 gæs, 2 skp. gåsehavre og 4 høns. I indfæstning skulle han betale 20 rdl.

I 1780 fæstedes gården af Hans Rasmussen, f. i Bækstrup ca. 1749 og gift med forgængerens tredje enke, Marie Pedersdatter. I 1805 blev gården købt til selveje. Hans Rasmussen efterfulgtes som ejer af gården af sønnen Søren Hansen, kaldt Søren Pårup. Han blev født ca. 1782 og giftede sig med Anne Andersdatter, f. ca. 1780 som datter af Anders Nielsen, Kirkeballegård. Søren Hansen døde 1828, og enken drev gården, til sønnen Hans Sørensen overtog den i 1835. Hun døde 1849 af gulsot. Hans Sørensen var gift med Anne Kirstine Hansen fra Lydinge mølle. Han døde i 1848, og kirkebogen angiver dødsårsagen med et enkelt ord: drik. Året efter giftede enken sig med Andreas Johansen, søn af Johan Møller, Boveskov. Sidsnævnte var indvandret fra Holsten for som stenhugger at være med til at bygge Odense kanal. Andreas Johansen havde i forvejen sønnen Hans Andreasen, der var født i Birkende i 1837, og hvis moder Mette Hansdatter var født i Søllinge præstegård. Efter Andreas Johansens død i 1855 bestyrede Hans Andreasen gården for sin stedmoder, indtil han i 1864 overtog den.

Hans Andreasen var gift to gange. Første gang med Mette Marie Olsen, der var født i 1838 i Dalby og døde 1860 og derefter med Karen Kirstine Jensen, født 1848 på Rønninge mark, død 1914 i Pårup Skovgård. Med sin første kone fik Hans Andreasen sønnerne Hans Andreas og Rasmus Peder og med sin anden kone børnene Mette Marie, Johan, Anne Kirstine, Lovise Dorthea, Bertha Hansine Katinka, Jens Magnus, Niels Kristian, Julie Augusta, Otto Valdemar, Elna Fernanda, Asta Rigmor, Thora Dagmar og August Thorvald, altså 15 børn. Hans fætter, Kristen Hansen, Boveskov, fik også 15 børn, men med den samme kone.

Hans Andreasen døde 1895, hvorefter enken Karen Kirstine passede gården, indtil sønnen Valdemar overtog den i 1914 efter moderens død. Valdemar Andreasen, der var født i 1880, døde 1932 og hans kone Johanne Corneliussen i 1972 efter at have boet i Flødstrup i en årrække.

Efter Valdemar Andreasens død købte Henry Andersen fra Asperup gården.

Han var gift med Marie Johansen, der var født i Svenstrup. Deres søn, Hans Jørgen Andersen, er gift med Kirsten Nøhr Andersen, og de bebor stadig gården, efter at jorden har været forpagtet ud siden 1985.

Matr.-nr. 3 Pårup Enggård (Baggers gård), Pårupvej 40. Vi begynder med at lade Hans Jørgensen fæste en gård af admiral von Hagedorn, Hindemae, den 4/12 1746. »Formedelst ulykkelig ildebrand« forlod han gården, hvorefter Anders Rasmussen, husmand i Såderup, fæstede den 8/1 1773. Hans Jørgensen fæstede d. 24/3 1777 det hus, som Anders Jørgensen sidst beboede og afstod.

Anders Rasmussen er født ca. 1734 og hans kone, Marie Didriksdatter ca. 1730. Deres datter, Johanne, blev gift med Rasmus Christensen fra Mosegården, og han fik gården i fæste af C. J. Wind, Hindemae, d. 20/9 1795. Rasmus Christensen skulle have sine gamle (61 og 65 år) svigerforældre på aftægt. Han købte gården fri o. 1804-05.

Rasmus Christensen døde 1829, hvorefter enken Johanne Andersdatter gav sønnen Jens Rasmussen skøde på gården. Han er født 1802. Hans kone, Gjertrud Christoffersdatter, er født ca. 1805 i Kragelund.

Jens Rasmussen og Gjertrud havde to døtre, og i Rejstrup boede gmd. Peder Povlsen og hans kone med deres to sønner. Nu traf forældrene aftale om, at sønnerne fra Rejstrup skulle gifte sig med døtrene fra Pårup, således at den kønneste

Pårup Enggård

af pigerne skulle have den ringeste gård. Resultatet blev, at Johanne blev gift med Jens Pedersen, som kom til at bo i Pårup, og pigen Dorthe flyttede til gården i Rejstrup. Dobbeltbrylluppet fandt sted i Ellinge d. 16/9 1868.

Jens Pedersen fik skøde på gården d. 5/12 1862. Jens Rasmussen døde 1875 og Gjertrud Christoffersdatter 1885.

Den 5/7 1913 overdrog Jens Pedersen gården til datteren Giertrud Kirstine Pedersen, der var ugift, og hun blev den sidste af slægten, der havde beboet gården siden 1773. Siden kom den på fremmede hænder. Fra 1929 til sin død i 1961 ejedes den af Hans Bagger Kristensen fra Gredstebro og derefter af hans enke Johanne Bagger Kristensen. Han døde 1961 og hun 1990. Derefter blev gården solgt til Lars Godskesen, Ferritslev, der dyrker jorden og har lejet stuehuset ud til skiftende beboere.

Gårde i Bækstrup

Før udskiftningen havde Bækstrup ikke meget fællesskab med Ellinge by, nok en følge af, at byen indtil 1555 havde hørt under Ferritslev. Bækstrup har rimeligvis haft større velstand end det øvrige Ellinge sogn, og efter udskiftningen fik gårdene tildelt en tønde hartkorn mere end Ellinge og Pårup byer, nemlig 9 td. 3 skp. Ligesom i Pårup lå de tre gårde på række, og kun Bækstrupgård har flyttet sig fra den oprindelige plads.

Matr.-nr. 1 Bækklund, Bækstrup Mark 4. Gården blev i 1683 afstået til kronen af Rigsadmiral Hendrik Bielke til Ellingegård (Sjælland). Ved en auktion i Nyborg 10/4 1719 købte regimentsskriver Anders Munchs enke, Hedevig Langhaar, gården. Hartkornet udgjorde 10 rd. 3 skp. 3 fdk. 2 alb. og prisen var 49 rd. pr. hartkorn, ialt 510 rd. 89 sk.

Senere er gården kommet under Rønningesøgård, og den første af den slægt, der kom til at bebo den i et par hundrede år, var fæster under denne hovedgård. Hans data kendes ikke, kun at hans kone, Anne Andersdatter, var født o. 1707.

Deres søn, Søren Rasmussen, f. ca. 1737, fæstede gården af assessor J. C. Rasch 20/5 1769. Han var gift med Kirsten Olesdatter, f. ca. 1743.

Deres datter, Anne Sørensdatter, f. ca. 1771, giftede sig med Niels Andersen, søn af Anders Nielsen, Kirkeballegård. Han var født ca. 1768 og fæstede gården den 28/8 1798. I 1812 købte han gården fri fra Rønningesøgård. Niels Andersen blev sognefoged, men blev sat fra bestillingen i forbindelse med de gudelige forsamlinger i Ellinge. Derom senere. Han døde 1835, og enken, Anne Sørensdatter, skødede gården til sønnen Rasmus Nielsen d. 21/12 1839 for 4000 rd. Hun døde 1847.

Rasmus Nielsen er født 1813 og giftede sig 1838 med Karen Hansdatter, der er født 1805 og var datter af Hans Christensen i matr.-nr. 2 af Bækstrup. Rasmus Nielsen døde 1882, og ved skifteudskrift af 21/12 1882 overgik gården til sønnen Niels Rasmussen, f. 1844. Han blev gift med Nanny Helms, der var datter af pastor Jacob Helms i Skellerup. Hun var født 1857. Nanny Helms Rasmussen har skrevet romanen »Fra oldemors tid«, hvori hun bl.a. skildrer begivenhederne omkring den gudelige vækkelse. Hendes mands farfar, Niels Andersen, var en af hovedpersonerne i det drama, der i 1824 uds spillede sig i Ellinge. Bogen udkom hos Gyldendal i 1911.

Efter Niels Rasmussens død i 1908 solgte Nanny Helms Rasmussen gården til datteren Karen Sofie d. 4/7 samme år for 30.800 kr. Sidstnævnte er født d. 22/6 1885, og hun giftede sig med Jens Andersen, f. i Gedved 1881, og han overtog derved gården. Den 8/1 1916 overdrog Jens Andersen gården til Karl Bæklund Rasmussen, søn af Niels Rasmussen og Nanny Helms. Han er født d. 9/2 1891. Karl Bæklund giftede sig først med Bolette Jørgensen, f. i Hundslund, død i Ellinge 1921, og derefter med Jenny Kristensen, f. 1891 som datter af Jens Christensen og Johanne Hansen i Hejlegården, matr.-nr. 14. Karl Bæklund døde 1971 og Jenny f. Kristensen 1959.

I 1954 købte Minna og Ejnar Jochumsen gården og solgte den året efter til Rigmor og Clemen Larsen. Hun var født 1915 i Ejby og døde 1980, og han er født 1913 i Årup.

I 1982 overtog datteren Kirsten og svigersønnen Niels Erik Nielsen gården.

Matr.-nr. 2 Enggården, Ferritslevvej 129. Også Enggården (og Bækstrupgård) har tilhørt Rigsadmiral Hendrik Bielke til Ellingegård, og han har d. 23/6 1683 solgt alle tre Bækstrupgårde med 56 svins olden til kronen.

Den 18/12 1719 købte justits- og kommerceråd Christian Birkerod gården ved auktion i Nyborg. Enggården, hvis hartkorn udgjorde 9 td. 2 fdk. 1 alb. + skov 1 skp. 1 fdk., blev solgt for 49 rd. pr. td., ialt 452 rd. 22 sk.

Gården er kommet under Rønningesøgård og er fæstet af Rasmus Pedersen, der døde 1744. 5/10 samme år fæstede J. C. Rasch den til Jørgen Hansen, der var landsoldat ved Ulriksholms gods. Han er født o. 1717. Jørgen Hansen giftede sig med Rasmus Pedersens enke, Maren Sørensdatter. Hun døde 1772 og efterlod sig foruden ægtemanden to »kuld børn«, med Rasmus Pedersen fire børn og med Jørgen Hansen tre piger, hvoraf to var ugifte og boede hjemme. Jørgen Hansen erklærede, at han ikke kunne udlægge rede penge til børnene, men de to yngste skulle få hver en forsvarlig seng, hver til en værdi af 16 rd., endvidere hver en jernbunden kiste og frit fæstensøl og bryllup til 30 personer.

Den 30. marts 1781 overlod Jørgen Hansen gården til sin svigersøn Hans Sørensen, der giftede sig med datteren Lisbeth.

Ved Jørgen Hansens død i 1795 efterlod han sig ifølge skiftedokumentet så lidt, at det højst kunne have en værdi af 12 rd. 3 mk., og disse »ringe efterladenskaber« blev overdraget til Hans Sørensen. Arvingerne var: Sidsel Jørgensdatter,

gift med sognefoged Anders Nielsen, Kirkeballegård, Karen Jørgensdatter, gift med gmd. Søren Jørgensen, Ellinge Skovgård, og Lisbeth Jørgensdatter.

Hans Sørensen og Lisbeth Jørgensdatters datter Maren giftede sig med Hans Christensen, der var søn af Christen Pedersen og Karen Sørensdatter i Mosegården. Hans Christensen overtog gården efter sin svigerfader og købte den til selveje o. 1805. Han var blandt dem, der blev tiltalt for at have tilladt, at der holdtes gudelige forsamlinger i hans gård. Kirkebogen oplyser, at han hængte sig selv d. 2/1 1831, og at han efter amtmandens resolution blev begravet i kirkegården med jordpåkastelse, men uden anden ceremoni.

Enken Maren Hansdatter gav 22/7 1837 skøde på gården til sønnen Hans Hansen, født 1808. Han var 1836 blevet viet til Anne Rasmusdatter, datter af gl. Rasmus Christensen og Lisbeth Marensdatter i Langkærgården.

Hans Hansen og Anne Rasmusdatter fik fire sønner og en datter. De fire sønner blev indehavere af hver en gård i Ellinge: Hans (f. 7/10 1837) fik Langkærgården = Holmelund, Rasmus (f. 21/4 1840) fik Annexgården, Kristian (f. 18/12 1843) fik Mosegård og Mads (f. 14/1 1851) Toftegård. Datteren Sofie (f. 19/1 1855) blev hjemme på gården og giftede sig med Knud Johansen, søn af væver Johan Knudsen og Else Marie Knudsdatter og født 1855. Hans Hansen døde 1865 efter en operation på Frederiks Hospital i København.

Knud Johansen var formand for sognerådet 1894-1904. I 1929 fik sønnen, Hans Johansen, f. 1889, skøde på gården. Han var gift med Karen Pedersen fra Skellerup, f. 1892. Hans Johansen døde 1969 og Karen Johansen 1974. Sønnen Asger blev den sidste af slægten, der havde beboet gården i 7 generationer, siden Jørgen Hansen fæstede den i 1744.

Alma og Asger Johansen solgte gården til Alice Bak i 1984 og flyttede til Ullerslev, hvor Asger døde 21/5 1984.

Matr.-nr. 3 Bækstrupgård, Ferritslevvej 137. Ligesom de to andre Bækstrupgårde blev Bækstrupgård afstået til kronen af Hendrik Bielke, Ellingegård. Og d. 10/4 1719 købte Hedevig Langhaar også denne gård. Hartkornet udgjorde 9 rd. 5 skp. 2 fdk. 1 alb. samt skov 1 skp. 1 fdk., ialt 9 rd. 6 skp. 3 fdk. 1 alb., og prisen var 48 rd. pr. tønne, d.v.s. 473 rd.

Den 7/11 1765 bortfæstede Johan Caspar Rasch, Rønningsøgård, gården til Jens Rasmussen, hvis fader, Rasmus Jensen, hidtil havde haft gården i fæste, men »fradøde« den.

Efter Jens Rasmussens død (før 1778) overtog enken gården. Hun er født ca. 1737. Efter hende fulgte sønnen Hans Jensen, der købte gården til selveje o. 1805. Han døde 1828, 51 år gl. Senere har den efter sigende tilhørt møllerenkerne i Rolfsted og Holts mølle. Enken efter møller Hans Poulsen, Rolfsted mølle, hed Hanne Jensen. I folketællingen 1834 er ingen ejer angivet som boende på stedet, men en forpagter ved navn Niels Knudsen, øjensynlig Hans Jensens plejebarn, født 1805.

Hvorom alting er, så blev gården solgt ved auktion 24/11 1849 til proprietær P.

L. Mayntz, Klingstrup, og Rasmus Peder Mogensen fra Albjerg, født 1819 som søn af gmd. Mogens Jensen og Anne Kathrine Hansdatter. Rasmus Peder Mogensen var gift med Karen Kirstine Nielsdatter, f. 1821 i Albjerg.

31/1 1852 solgte proprietær Mayntz sin halvdel af gården til R. P. Mogensen. Karen Kirstine f. Nielsen døde 1871 af brystbetændelse.

I 1875 blev gården flyttet 150 m mod vest, og håndværkere fra Albjerg genopførte den som tro kopi af den gamle gård.

Sønnen Niels Peder Mogensen, f. 1861, fik skøde på gården d. 28/5 1882 for 50.000 kr. Han giftede sig 1887 med Johanne Kirstine Rasmussen, f. 1865 som datter af Rasmus Hansen og Anne Margrethe Madsdatter i Kildegård.

Niels Peder Mogensen døde 1930, og gården gik i arv til Anne Kirstine Mogensen, der var gift med Johannes Christensen, f. på Pårupgård 13/6 1883.

I 1959 købte Johannes Christensens sønneatter Inga og Poul Henning Jensen gården uden besætning og redskaber, efter at Asger Johansen, Enggården, havde haft den i forpagtning i 10 år. Gården brændte i 1975 ved en skorstensbrand, men alle dyrene – 44 køer og 80 ungdyr – blev reddet.

Inger og Poul Henning Jensen solgte i 1987 Bækstrupgård til deres datter Karin Jensen og Gert Jørgensen, og dermed har gården været beboet af samme slægt i 5 generationer.

Holmegård, Juulskovvej 7, Kullerup, lå oprindeligt i Kullerup by, men blev i 1804 flyttet ud til skoven ved Juulskov. Her lå den i 100 år, indtil den i 1904 fandt sin nuværende plads, Juulskovvej 7.

Gården har hørt til Ellinge sogn og ligget i en enklave i Kullerup sogn, og den har haft jord både i Ellinge og Kullerup sogne. Den havde intet matrikelnummer i Ellinge.

Holmegård har hørt under Juulskov, men blev i 1814 købt fri af den hidtidige fæster, Rasmus Larsen, der er født o. 1770 og døde 1846. Efter enken, Maren Jørgensdatters død 1850 overtog sønnen Hans Rasmussen gården d. 2/4 1850 og giftede sig 1851 med den kun 17-årige Karen Hansdatter. Han døde d. 13/4 1860, kun 32 år gammel, og den unge enke (26 år) giftede sig d. 2/11 1860 med Niels Pedersen, og dermed startede en ny – og endnu eksisterende – slægt af Holmegårds besiddere. Deres søn, Hans Nielsen Holmegård, fik skøde på gården 11/11 1898. Efter ham fulgte d. 4/11 1937 Niels Marius Nielsen, fader til Kristine, der nu (1993) driver gården sammen med sin mand, Ejvind Rosager.